

Asia: VN/9727/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamiseksi

Lausuntopyynnön kysymykset

1. Lausunnonantajan organisaatio

Hyvinvointialue

2. Auttaako elämänvaiheita koskeva säännös yhdessä säännöskohtaisten perusteluiden kanssa arvioimaan, milloin on kyse sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa sääntelyn korostavan erityislain luonnetta siten, että eri elämänvaiheisiin liittyviin avun ja tuen tarpeisiin vastataan erityislainlailla vain, jos ne poikkeavat tarpeista, joita ihmisillä yleensäkin eri elämänvaiheissa on. Vastaavat periaatteet ovat ohjanneet vammaispalveluiden soveltamiskäytäntöä jo nykyisin, ja merkittävän lain soveltamista ohjaavan periaatteen kirjaamista lakiin voidaan pitää kannatettavana asiana.

Hyvinvointialue arvioi, että elämänvaiheita koskeva säännös auttaa jatkossa arvioimaan, onko kyseessä sellainen vammaisen henkilön toimintarajoitteesta johtuva avun ja tuen tarve, johon tulisi vastata vammaispalvelulain mukaisilla palveluilla. Arviointia tukee luettelo elämänvaiheista sekä säännöskohtaiset perustelut. Ymmärrettävästi säännöksessä ei ole mahdollista kuvata kattavasti eri elämänvaiheisiin liittyviä tarpeita. Kuitenkin säännöskohtaisissa perusteluissa on kuvattu eri elämänvaiheita ja niihin liittyviä tyypillisiä piirteitä helpottamaan sen arvioimista, onko kyseessä elämänvaiheeseen liittyvä tavanomainen tarve vai vammaisen henkilön toimintarajoitteesta johtuva tarve, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin. Palvelutarpeen arviointi- ja asiakassuunnitteluprosessin merkitys on tässä suuri.

3. Turvaako esitys vammaispalveluita aiemmin saaneiden vammaisten henkilöiden oikeuden saada vammaispalveluita myös ikääntyessä?

Kyllä

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Keski-Suomen hyvinvointialue arvioi, että lisäys velvoitteesta huolehtia palveluiden jatkuvuudesta niissä tilanteissa, joissa vammainen henkilö on tarvinnut vammaispalveluita jo edeltävissä elämänvaiheissa turvaa osaltaan ikääntyneen henkilön oikeutta saada vammaispalveluita niitä tarvitessaan. Lisäystä pidetään kannatettavana. Merkittäväksi nähdään myös säännöskohtaiset perustelut mm. ikääntyneen henkilön oikeudesta saada vammaispalveluita tapaturmaisen vammautumisen vuoksi. Esimerkit turvaavat osaltaan vammaisen henkilön oikeutta saada palveluita kaikissa elämänvaiheissa.

4. Täydentääkö elämänvaiheita koskeva säännösehdotus jo hyväksyttyä soveltamisalakokonaisuutta riittävästi sen turvaamiseksi, että vammaispalvelulaki säilyy erityislakina?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että vaikka nimenomainen elämänvaihetta koskeva momentti poistettiin nykyisestä soveltamisalapykälästä, asiakkaan palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa tehtäessä on käytännössä edelleen otettu huomioon henkilön elämänvaihe ja elämäntilanne, kuten tähänkin saakka. Elämänvaiheita koskeva säännös kuitenkin auttaa arvioimaan, onko kyseessä sellainen vammaisen henkilön toimintarajoitteesta johtuva avun ja tuen tarve, johon tulisi vastata vammaispalvelulain mukaisilla palveluilla. Eri elämänvaiheisiin liittyviä tarpeita on myös kuvattu aiempaa laajemmin perusteluissa.

Soveltamisalasäännökseen esitettävän muutoksen voidaan katsoa turvaavan sitä, että vammaispalvelulaki säilyy vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina, joka turvaa vammaisten henkilöiden mahdollisuuden saada itsenäisen elämän ja osallisuuden toteutumisen edellyttämät palvelut. Merkityksellisenä nähdään edelleen säilyttää nykyinen toiminnan perusperiaate siitä, että sosiaalipalvelut järjestetään lähtökohtaisesti yleislainsäädännön, yleensä sosiaalihuoltolain perusteella. Näin vammaispalvelulaki on edelleen tarkoitettu pienemmälle erityispalveluita tarvitsevalle vammaisten henkilöiden joukolle ja muutoksella turvataan heidän palvelunsa. Velvoite vastata yleislain mukaisilla, mutta usein määrärahasidonnaisilla palveluilla, kuitenkin haastaa hyvinvointialueen toimintaa kokonaisuudessaan. Säännöksen nostamisen lain tasolle voidaan katsoa lisäävän alueellista yhdenvertaisuutta, mutta tätä haastaa alueelliset erot yleislakien mukaisten palveluiden saatavuudessa. Yleislakien mukaisia palveluita tulee kehittää ja niiden saatavuus on varmistettava, jotta vammaispalvelulaki säilyy erityislakina.

5. Mitä muuta haluat sanoa esityksestä?

Hyvinvointialueen näkökulmasta lakimuutoksen voimaantulo 1.1.2026 on haastava ajankohta huomioiden vielä kesken oleva lain 675/2023 toimeenpano ja siirtymäsäännökset. Asiakkailla voi tällä hetkellä, lain siirtymäsäännöksistä johtuen, olla päätöksiä tehtynä sekä uuden lain että vanhan lain mukaan ja hakemuksen vireille tulon ajankohta määrittää mitä lakia sovelletaan päätöksenteossa. Sosiaalityössä ja lain soveltamisessa hyvinvointialueella edellytetään ja tarvitaan vahvaa koulutusta, perehtymistä lakeihin, näiden esitöihin ja voimaantulosäännöksiin.

Yleislakien mukaisia palveluita tulee kehittää ja niiden saatavuus asiakkaille on varmistettava hyvinvointialueilla, jotta vammaispalvelulaki säilyy erityislakina. Yleislakien mukaisten palveluiden puuttuminen tai määrärahojen puute ei saa johtaa ohjautumiseen erityislain mukaisten palveluiden piiriin.

Esityksessä (s. 24) elämänvaiheita koskevan säännöksen vaikutus perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen todetaan: ”Koska myös määrärahasidonnaisia palveluita tulee järjestää asiakkaan tarpeiden mukaan, eron subjektiivisiin oikeuksiin ei pitäisi käytännössä muodostua suureksi. Hyvinvointialuelakiin ja järjestämislakiin sekä kuntalakiin (410/2015) sisältyvät säännökset järjestämisvastuusta edellyttävät, että myös yleislainsäädäntöön sisältyvien palvelujen saatavuus on turvattava ja että palvelut on järjestettävä asukkaiden tarpeiden mukaan.” Tästä huolimatta on vaarana, että määrärahasidonnaisten palveluiden puuttuessa tai niitä rajattaessa, lisääntyy asiakasvirta vammaispalveluiden piiriin.

Paahto Marena

Keski-Suomen hyvinvointialue - valmistelijat: johtava sosiaalityöntekijä Nita Partio, palvelupäällikkö Elina Hienola